

4 Editorial Primul Atol românesc / Bruno Andreșoiu

6 Carte Ornamentul Art Deco / Mihaela Criticos

Arhitect Ion Giurgea.
O monografie de arhitectură / Mădălin Ghigeanu

8 Imaterial A ști, a face, a avea / Laura Jiga Iliescu

12 Tradițional Costumul tradițional.
Supraviețuirea unei practici
sociale / Alexandra Negrilă

18 Sunete Lăutăreasa. Femeia care cântă / Călin Crainic

24 Gusturi Infim tratat despre gust și gusturi / Adriana Sohodoleanu

30 Obiecte Sufletul obiectelor / Adela Chivărean

34 Arhitectură Imobilul Lya Romașcu-
Protopopescu / Mădălin Ghigeanu

42 Arhitectură Blocul Malaxa-Burileanu
(1935-1937) / Mădălin Ghigeanu

- 48** Arhitectură Casa din strada Romulus 77 / Oana Marinache

- 56 Portret Profil de arhitect. Paul Smărăndescu / Oana Marinache

- 68 Restaurare Biserica-hală din Moșna / Cristian Brăcăcescu

- 74 Vernacular Monumente Renăscute. Patrimoniul vernacular din sudul Munteniei / Florin Radu Ștefănescu

- 78 Colecții Lista infinită cu obiecte țărănești / Radu Dumitriu și Adina Chilim Dumitriu

- 86** Arhivă O redescoperire: fotografii aviator Traian Sabovici / Mădălin Ghigeanu

- 96 Traseu urban La pas prin București. De la Cișmigiu la palazzo-ul lui Bordenache / Ana Rubeli

- 104 Natură Orașul și natura nouă / Dan Bărbulescu, Asociația Parcul Natural București

- 112 Arhivă A.REST 1989 – Arhiva video a Securității / Oana Ionel Demetriade și Mihai Demetriade

- 118** Industrial De la revoluția industrială la patrimoniul cultural / Andrei Eugen Lakatoș

- 126 Vilegiatură Pleoară pentru ritmuri străvechi, mai limpezi, mai calme. Albastru și Origini / Ana și Leo Duduleanu

- 132 Rebus Cuvinte de-ncrucișat

Text: Bruno Andreșoiu

Aprilie 2026, acum

Înainte de a începe jurnalul propriu-zis, ar trebui, cred, să dau câteva lămuriri în legătură cu ceea ce am ajuns să descoperim. Pentru că, oricât de competenți și capabili am încerca să părem, la început nu știam prea bine ce căutam. Știam însă, cu destulă certitudine, cam pe unde să ne uităm. Urme disparate tot văzusem de-a lungul vremii, pe unele dintre ele le și împărtășisem, dar eram destul de departe de a înțelege întinderea și complexitatea alcătuirii. O vreme am crezut, firește, că sunt doar niște insule. Vârfuri, adică, ale unor munți vechi, scufundați, resturi pe cale a se dezintegra, sub insistența erozivă a valurilor timpului. Apoi, pe măsură ce ni se dezvăluiau, începeam să înțelegem că nu sunt bucăți disparate, fără legătură între ele. Ne-am prins destul de repede, de fapt, că nu aveam de-a face cu capriciile unui zeu nebun și inconsecvent. Dar ce anume vom fi descoperit, mai exact, abia spre sfârșit ne-am dat seama. Un atol nu este o insulă. Un atol este un microunivers. O lume în miniatură, un grup de recifuri de corali, formate pe marginile craterului unui vulcan stins și scufundat. Generații peste generații și specie lângă specie, coralii se înalță pe rocile vulcanice care se scufundă lent. De la o vreme, către suprafață stânca e doar o amintire, îngropată de țesătura mineralizată a straturilor suprapuse. Ele reușesc să închidă astfel un teritoriu marin de adâncime redusă, cândva un crater, ce poate adăposti acum alchimia vieții. În liniștea interioară a unui atol, inteligența speciilor poate crea miracole.

Dar în România nu există atoli, căci nu există vulcani și nici ocean. Cei care cred că ne referim la Cheile Dobrogei, acele bizare formațiuni de origine coraliferă, vor fi dezamăgiți. Deși specialiștii susțin că peisajul carstic al cheilor dobrogene „păstrează încă urmele foștilor atoli”, noi nu i-am sesizat niciodată și nu la ei ne-am gândit. Căci nu de geologie ne-am ocupat noi, ci de patrimoniu.

Iulie 2025, aproximativ

În timpul unei ședințe de redacție *igloo* apare ideea lansării unei campanii de explorare. A unei serii de expediții serioase, de durată, planificate cu grijă, care să cerceteze teritoriul vast și pe alocuri neclar, cu siguranță încă necartat cum se cuvine, al trecutului. Sigur că ea, ideea, nu s-a născut din nimic. În drumul nostru am fost mereu atenți la semnele lăsate de cei ce ne-au precedat. Pe unele dintre ele le-am cules și conservat, cât de bine ne-am priceput, în articole online, reviste și albume. De altele ne-am bucurat doar, în trecerea noastră. Ca să le recunoaștem mai ușor și înțelegem mai bine, ne-am însoțit cu oameni pricepuți și pasionați. Unii ne sunt alături în continuare, alții, din păcate, s-au transformat în amintiri. Cuvântul *patrimoniu* atunci trebuie să se fi strecurat în descrierea identitară a campaniei noastre. Și tot atunci, speriați de seriozitatea lui, ne-am grăbit să-i relativizăm morga conotativă, asigurându-ne – măcar între noi – de o relaxată utilizare semantică. Cu alte cuvinte, nu doar înspre găsirea urmelor ștampilate patrimonial ne-am hotărât să mergem, ci către orice manifestare a trecutului în care vom fi decelat străluciri promițătoare.

Tot atunci am decis să nu aducem toate aceste lucruri în *igloo*, pentru că un cadru nou, diferit ni s-a părut mai potrivit atât oamenilor pe care doream să-i invităm în călătoria noastră – autori și cititori deopotrivă –, cât și subiectelor însele.

August-septembrie 2025, tot aproximativ

O expediție serioasă are nevoie de planificare temeinică, așa am învățat de când tot construim *igloo*-uri. Resurse diverse trebuie asigurate, echipajul ales cu grijă, mecanismele de funcționare bine stabilite. Însăși solicitarea finanțării sperate are nevoie de credibilitatea unui echipaj, a câtorva membri cu notorietate. Echipa *igloo* era, desigur, credibilă și disponibilă, dar nu suficientă pentru un nou angajament. Am considerat deci vital să ne completăm echipajul cu alți exploratori competenți. Arhitectul Mădălin Ghigeanu ne era deja alături de ceva vreme, cu pasiunea pentru arhitecturile interbelicului și descoperirile sale arhivistice. Despre unele părți din teritoriul căutat chiar el ne-a vorbit și datorită lui le-am aflat, iar entuziasmul cu care a primit planul expediției a fost pentru noi încă un semn bun. Planul de explorare trebuia clarificat și el și asta ne-a luat o vreme. Vastitatea teritoriului era de natură a ne crea angoase, așa că o structurare a căutărilor, o lămurire a direcțiilor erau foarte necesare. Căutând trecutul, era inevitabil să ne lăsăm inspirați de el, așa că primul pas a fost încercarea de clasificare a urmelor, după tipicul unor iluștri predecesori. Ca să găsești, e bine să ai măcar idee ce cauți. Am denumit și redenumit domenii și subdomenii, am căutat să definim categorii relevante și, pe cât posibil, autonome. Arhitectura fiind parte a ADN-ului nostru, nu avea cum lipsi, în formele sale, oficial sau nu, patrimonializate. Dar semnele imateriale, artele decorative, muzica, gastronomia, colecțiile, personalitățile mai puțin cunoscute și pasiunile lor nu puteau nici ele lipsi de pe harta noastră. În ciuda diversității extreme, am reușit până la urmă să dăm o primă coerență proiectului. Am putut să-l punem în pagină și să începem căutarea finanțării.

Octombrie 2025, destul de sigur

În succesul proiectului de finanțare (parțială) prin Ordinul Arhitecților din România cu siguranță a contat experiența a 25 de ani de fabricare a revistei și albumelor *igloo*. Rezultatul a fost însă nu doar o veste plăcută, ci și, mai ales, recompensa efortului depus și confirmarea, măcar în teorie, a validității intențiilor noastre exploratoare. De-acum ne puteam imbarca.

Noiembrie 2025 – aprilie 2026, cu vacanțe inserate

Vremea planificării a cedat locul faptelor concrete, care transformă intențiile în acțiune și proiecțiile în rezultate palpabile. Alți oameni s-au alăturat echipei și explorarea propriu-zisă a putut începe. Descoperirile au început să se adune pe masa noastră și foarte repede l-am găsit și pe Bogdan, cel care avea să le pună în pagină și să le transforme în Jurnalul propriu-zis al expediției. Interesant e că, până prin martie, nu am știut exact ce

nume va purta acest jurnal. Am cochetat inclusiv cu diverse inițiale, căci niciun nume sau substantiv comun nu părea să cuprindă și definească, suficient de limpede și semnificativ, conținutul. Până când am remarcat că insulele rând pe rând descoperite, adunate laolaltă s-au dovedit mai mult decât niște vârfuri autonome, independente. Când am observat că toate sunt de fapt parte a unui ecosistem autonom, parte a unei aceleiași lumi prăbușite, care se scufundă lent, dar pe marginile cele mai înalte ale căreia, colonii organice rămân la suprafață. Când am realizat că patrimoniul românesc (în cea mai largă și permisivă utilizare a termenului) este de fapt un ATOL. Sau poate o sumă de atoli alăturați, într-un arhipelag ce poate fi încă salvat, prețuit. O lume infinit de complexă, în parte scufundată, dar cu ample bucăți de teritoriu care încă depășesc nivelul vremurilor trecute și pot fi văzute azi. Vizitate chiar, la o adică, dar cu precauția și priceperea pe care orice ecosistem fragil le necesită. Odată ce am înțeles toate astea, numele jurnalului nostru de călătorii și explorări patrimoniale a devenit de domeniul evidenței.

Mai 2026, în curând

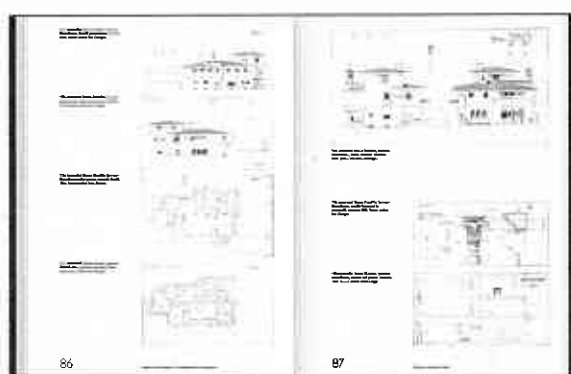
Primul ATOL, de fapt primul Jurnal de călătorie în jurul atolului trecutului românesc apare. Într-o formă care, inclusiv prin ea însăși, vorbește despre valorile trecutului. O făptură din hârtie și cerneală și lipici, așa cum prea puține lucruri se mai fac astăzi în România. O revistă-album, deci, de răsfoit pe îndelete, cu gesturi vechi și ele, din patrimoniul imaterial al mișcărilor omenești. O carte cu povești ample, despre lucruri pe care unii dintre noi am uitat că le-am avut, că le mai avem. Pe care, poate, am uitat să le iubim. Un obiect plăcut, pe care să îl poți păstra pe undeva prin casă, la care să te poți întoarce când și când, pe care îl poți colecționa și lăsa în urmă. Deși poate suna ridicol, am ajuns să credem, unii dintre noi, că felul ăsta de lucruri sunt astăzi chiar mai importante decât erau odată. Atunci când nu se puteau face și altfel. Ieșită din zona contingentei și necesității, opțiunea pentru o formă fizică și culturală (validată și rezistentă) a trecutului este în sine o declarație de intenție și un simbol al păstrării a ceea ce este valoros. Căci dorința noastră nu este numai aceea de a arhiva și disemina descoperirile făcute – pentru asta orice platformă digitală e mai eficientă –, ci și a conserva un anumit mod de a o face. De a patrimonializa, practic, chiar unele demersuri de salvare a patrimoniului. Am numit, acum, *Jurnal* (de călătorie) această revistă, pentru că esența unui jurnal este memoria. Neuitarea. Singura metodă de a învinge moartea. Și pentru că, uneori, să nu uiți poate fi mai important decât să înveți ceva nou. Și am numit-o, permanent, ATOL, pentru că am ajuns să vedem astfel patrimoniul românesc: un ecosistem fragmentat și divers, cu părți scufundate și altele încă vizibile, fragil și delicat, dar infinit de interesant și incitant. Și care merită cu prisosință explorat.

Bine ați venit pe primul atol românesc!

Arhitect Ion Giurgea. O monografie de arhitectură

igloomedia, 2026

de Mădălin Ghigeanu

Volumul de față reprezintă rezultatul unei cercetări aprofundate, dedicate operei arhitectului Ion Giurgea, cercetare fundamentată pe o documentare exhaustivă și pe o arhivă personală valoroasă. Lucrarea, rod al unui efort de cercetare de peste cinci ani, continuă tema abordată în teza de doctorat intitulată *Curentul mediteranean în arhitectura interbelică românească*, publicată în 2022 la editura Vremea. Prin această contribuție, autorul aduce o lumină necesară asupra unui nume important din peisajul arhitectural interbelic românesc, contestat și totodată admirat pentru portofoliul său diversificat.

Volumul evidențiază, pe de o parte, activitatea prolifică a arhitectului, ale cărei proiecte însumează peste 207 lucrări menționate, dar și numeroase studii și proiecte neterminate, pe de altă parte. În ciuda recunoașterii limitate în unele surse, arhiva personală a lui Ion Giurgea, ce cuprinde peste 4 000 de planșe desenate, alături de documente precum scrisori, albume fotografice și dosare oficiale, dezvăluie o activitate

extinsă, variată și influentă. Prin sprijinul acordat de către membrii familiei, arhiva a putut fi scanată la scanner rotativ (nu fotografiere), având șansa astfel de a fi studiată, păstrând integral proporțiile originale ale documentului desenat.

Structurată în două părți distincte, lucrarea oferă o perspectivă biografică detaliată, bazată pe documente de arhivă și pe dosarul CNSAS, precum și o analiză a portofoliului de proiecte. Prima secțiune tratează viața și cariera arhitectului, în timp ce a doua parte include prezentarea cronologică a 89 de proiecte, fie realizate, fie aflate în stadii incipiente, întocmite pe baza listelor de proiecte ale arhitectului și completate cu date din arhiva Primăriei Municipiului București.

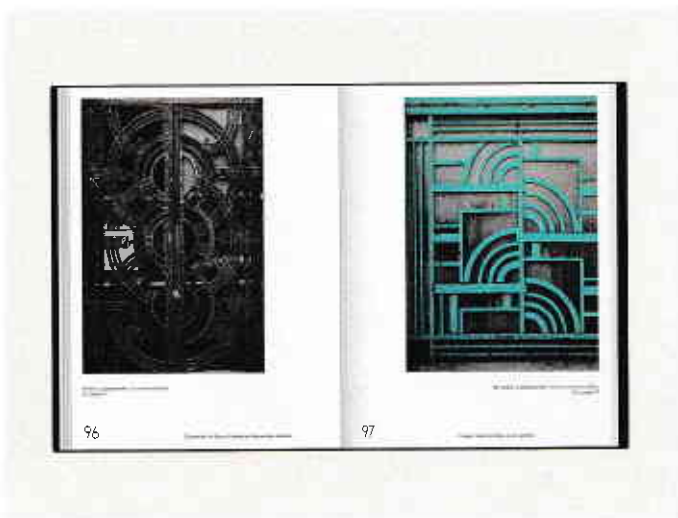
Această lucrare se adresează atât specialiștilor în arhitectură și istoria artei, cât și celor interesați de patrimoniul cultural și arhitectural românesc, oferind o imagine complexă și detaliată a unei personalități remarcabile în peisajul arhitectural interbelic.

Ornamentul Art Deco în arhitectura Bucureștiului interbelic

igloopedia, 2026

de Mihaela Criticos

Fotografii de Sabin Prodan

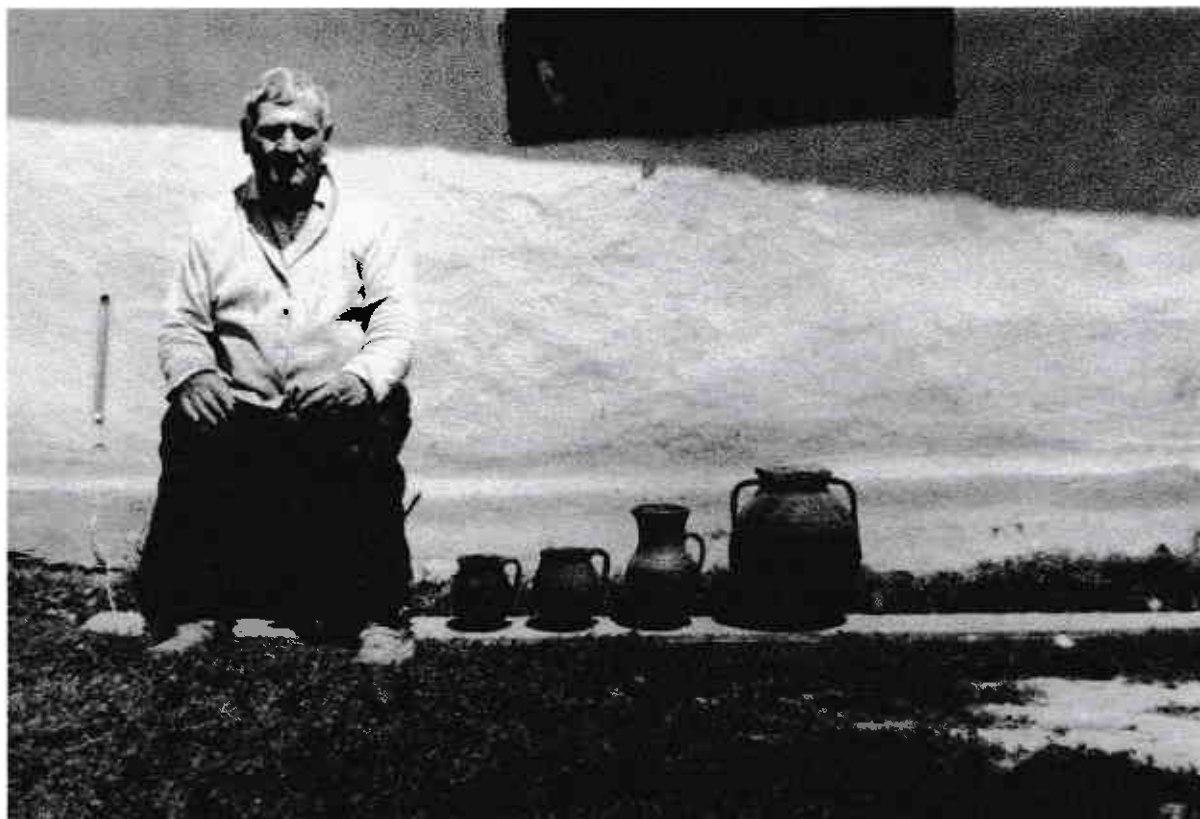

Continuând tema stilisticii Art Deco, noua publicație bilingvă (română-engleză) din colecția **igloopatrimoniu** propune o lectură amplă a ornamentului privit ca principiu ordonator, ca expresie compozițională și estetică. Cartea urmărește felul în care limbajul Art Deco a modelat Bucureștiul interbelic, de la detaliul decorativ al feroneriei, vitraliilor și încadramentelor până la compoziția volumetrică a fațadelor și silueta clădirilor în oraș. Plasând fenomenul local în contextul modernismului european dintre cele două războaie, volumul arată de ce Art Deco a reprezentat, în România, una dintre cele mai fertile formule de conciliere între modernitate și tradiție, între rigoare constructivă și plăcerea detaliului, tratând Bucureștiul ca pe un teritoriu privilegiat al acestei estetici, în care ornamentul depășește condiția unui simplu adaos și devine o veritabilă gramatică a formei arhitecturale. Prin rigoare critică și finețe interpretativă, Mihaela Criticos recuperează un patrimoniu fragil și extrem de divers și invită la o nouă privire asupra orașului, una atentă la vibrația suprafețelor, la expresivitatea detaliului și la forța culturală a ornamentului.

„Prin diversitatea și verva sa inepuizabilă, Art Deco-ul bucureștean ne transpune într-un univers fascinant, care încă ascunde comori nedescoperite. Imaginile din album propun o incursiune în acest teritoriu insuficient explorat, depozitar al unei colecții de o valoare inestimabilă: formele prin excelență ornamentale ale arhitecturii Art Deco.” (Mihaela Criticos)

Materialitatea patrimoniului intangibil

Text: Laura Jiga Iliescu

Până să existe orice fel de artefact, există o formă de cunoaștere specifică, individuală și culturală, a celor care știu să găsească materia primă potrivită – ce fel de piatră, lemn, metal, pământ, fibră vegetală sau animală – și apoi să o transforme succesiv până când devine obiect anume, fie că vorbim despre o potcoavă de fier, un topor sau o brățară de aur, despre o vioară, un caval sau o drâmbă, despre o casă, un bordei sau o moară, despre o fântână, o cruce mare sau mică, despre o țesătură sau un veșmânt de sărbătoare, o dantelă sau o pereche de mănuși tricotate, despre un ulcior de lut, un țest sau o amforă, despre o sticlă pentru fereastră, un pahar sau o vază, despre vopseluri și pensule, un perete pictat sau o icoană, despre un fel de mâncare sau chiar despre un mod de organizare a spațiului, grădini, parcuri, drumuri. Enumerarea poate fi continuată cu aproape tot ce este gândit și făcut de *mâna omului*, parte a corpului și a lumii mari.

↑ Olarul Rusu Chiriac, sat Iușca, comuna Bozieni, Neamț, de Maria Netcu, 1982, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”

Înainte de a exista un obiect, trebuie ca cineva să știe cum să îl facă, apoi cum să îl folosească. Mai trebuie să știe cum să se lase învățat și cum să-i învețe pe alții să îl producă, să îl folosească și să îl dea mai departe. Să îl lase moștenire, poate. Dacă se strică, să facă sau să aibă cine să facă altul. Să-l înțeleagă și să-l integreze unui punct de vedere asupra lumii, în care piatra, lemnul, metalul, pământul, lâna sau cânepa, potcoava, toporul, brățara, vioara, cavatul, casa, moara, fântâna, crucea, pânza, țestul, sticla, hrana, spațiul și drumurile au legătură unele cu celelalte, cu pădurea, norii, animalele, apa, focul, vântul și stele prinse în rețele dinamice de narațiuni, gesturi și practici de tot soiul, din care abandonul sau uitarea însăși fac parte.

Căci obiectele încorporează memoria mișcărilor înlanțuite care au dus la crearea lor prin exteriorizarea cetică a unei cunoașteri specifice activate în momentul proceselor de producție. A face presupune și un proces cognitiv, un timp al gândirii „de la mișcarea de mână la cap” și înapoi, cum spunea un fierar în urmă cu vreo 12 ani. Ca orice fel de memorie, și aceasta este selectivă, se reconfigurează în timp, se diminuează sau dispare.

Obiectele concentrează semnificații multiple atribuite de oameni diferiți, în contexte diferite, în spații și timpuri distincte. Peste ele trec timpul și generațiile. Aparent fixe în materialitatea lor, devin depozitare fluide ale memoriei, la rândul său reevaluată și reconstruită permanent din perspectivele prezentului.

Voi limita registrul enumerativ de la începutul acestui text la artefactele culturii preindustriale, tradiționale, sugerate deja. Vin dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat. Sunt tot mai puține, căci probabil nu mai este nevoie de ele în cadrul genuin, înlocuite fiind cu altele, mare parte produse industriale.

O parte vor fi considerate *excepționale*, pentru că se detașează față de altele similare lor, și *reprezentative* pentru oameni și instituții ce le investesc cu sensuri simbolice, afective, estetice ori de altă factură. Pot intra în colecții, pot fi conservate, pot fi incluse în ceea ce este numit cu un termen devenit în mod paradoxal deopotrivă ușor pompos și tot ușor irelevant prin utilizare excesivă asociată indiferenței sau ideologizărilor și competițiilor, anume Patrimoniul Cultural. Dar patrimoniul în sine nu este nici irelevant, nici desuet, ceea ce face să crească responsabilitatea noastră în ceea ce îl privește. În orice caz, odată îndosariate și clasate, artefactele nu vor mai fi folosite în mod liber sau conform uzanțelor originare, ci vor fi expuse, resemnificate sau chiar reutilizate conform unor alte criterii decât cele ale contextelor genuine din care provin și pentru care rămân, în cele din urmă, martori tăcuți și incompleți câtă vreme sunetele specifice, ritmurile, vocile, culorile sau texturile, folosințele și multele povești din jurul lor rămân în locul și timpul din care au venit.

↑ Modelarea pe roată, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”

↑ Fierari la lucru, de Szabó Tamás, Muzeul Etnografic al Transilvaniei